

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ПРЕДМЕТ: Социологија и етика

СТРУКА: Здравство

ЗАНИМАЊЕ: Сва медицинска занимања

РАЗРЕД: IV

СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: 2

ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: 72

ДАТУМ: јун 2024. године

ОПШТИ ЦИЉЕВИ

- Усвајање знања о основним појмовима социологије, основним садржајима социолошких теорија и методама науке социологије,
- Разумијевање значаја развоја човјека и друштва,
- Упознавање структуре и организације друштва.
- Усвајање основних теоријских знања из различитих етички учења;
- Развијање моралне свијести, интегрисање сазнања и дјеловање у практичном животу и струци здравственог радника;
- Допринос развијању осјетљивости на неетичке појаве у животу и струци;

ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ

- Разумијевање улоге и задатка социологије у склопу других наука,
- Препознавање социолошких учења и појмова,
- Стицање знања о основама функционисања друштвених система, улози и особинама друштвених група и заједница и разлозима друштвеног раслојавања,
- Препознавање значаја културе и цивилизације,
- Развијање способности ученика за самоиницијативно и самостално истраживање.
- Оспособљавање ученика да разумију смисао моралних дилема у животу и струци;
- Усвајање професионалног етичког кодекса здравственог радника;
- Подршка критичком мишљењу ученика да уочавају и разматрају неетичке појаве и на одговарајући начин реагују;
- Подстицање ученика да развију сопствени осјећај дужности и одговорности за своје поступке

ТЕМЕ

- Увод у социологију
- Методе социолошких истраживања

- Природа, човјек и друштво, рад и друштвена производња
- Структура и организација друштва
- Промјене и развој друштва-глобализација
- Култура и друштво
- Религија
- Етика као филозофска дисциплина
- Историја етике
- Примијењена етика
- Морални аспекти здравственог позива
- Слободна тема

Оквирни број часова за реализацију тема није дефинисан. Наставник ће приликом планирања и програмирања наставних садржаја, узимајући у обзир факторе попут нивоа постигнућа ученика, нивоа сложености наставне теме, потреба струке и занимања, и сл, одредити број часова потребан за њихову реализацију у оквиру теме. Теме чине обавезни дио Наставног програма, али немају обавезујући карактер што се тиче редослиједа њихове реализације.

ИСХОДИ

1. Увод у социологију

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • дефинише појам социологије; • објасни значај социологије за развој науке и друштва; • наведе сврху постојања науке о друштву; • наброји различите друштвене теорије; • препозна различитост социолошких схватања друштвених наука. 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • анализира значење појма социологија; • објасни повезаност социологије са другим друштвеним наукама; • критички процијени значај науке о друштву; • анализира значај различитих друштвених теорија. 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • развије смисао за самостални рад и рад у групи; • развије способност организације и планирања активности; • покаже комуникативност и толеранцију;

2. Методе социолошких истраживања

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: <ul style="list-style-type: none"> опише методе истраживања у социологији; објасни појам методолошког истраживања; објасни основну функцију социолошких закона; наброји основне методолошке поступке и истраживачке поступке у социологији 	Ученик ће бити способан да: <ul style="list-style-type: none"> користи различите методе за прикупљање података (посматрање, разговор, анкета) примјењује различите методе за сређивање података (класификација, мјерење, статистичке методе); користи методе за анализу и тумачење података; 	Ученик ће бити способан да: <ul style="list-style-type: none"> развије тачност, одговорност, самосталност, радозналост, уредност, истрајност у остваривању циљева; развије самопоуздање, флексибилност и отвореност за нове идеје и информације

3. Природа, човјек и друштво, рад и друштвена производња

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: <ul style="list-style-type: none"> објасни научно тумачење природе, човјека и друштва; опише човјекову произвођачку и стваралачку функцију; дефинише појам рада; - објасни значај подјеле рада; наведе врсте подјеле рада; објасни два социолошка схватања рада; објасни схватање економских закона 	Ученик ће бити способан да: <ul style="list-style-type: none"> разликује научно од ненаучног тумачења природе, човјека и друштва; анализира везу човјека и природе; критички процијени социолошки приступ; разликује два основна схватања социолошког приступа раду; критички процјењује потрошачко друштво; 	Ученик ће бити способан да: <ul style="list-style-type: none"> преузме иницијативу, али и прихвати иницијативу других чланова групе; покаже креативност; - изгради позитиван став према социологији; - развије тачност

4. Структура и организација друштва

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • објасни појам друштвене структуре; • дефинише појам и обиљежја друштвених група; • опише друштвене заједнице; • наведе друштвену функцију и типове породица; • објасни карактеристике друштвених група; • опише развој етничких заједница; • објасни процес друштвеног раслојавања; • дефинише појам државе; • наведе карактеристике државе; • опише функционисање државе као глобалне институције. 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • анализира повезаност између димензије и елемената друштвене структуре; • шематски прикаже врсте друштвених група; • уочи разлику између брака и породице; • разликује савремену од традиционалне породице; • упоређи по сличностима и разликама професионалне, територијалне и религијске групе; анализира разлику између класе и касте; - упоређи различите државне организације које су се развиле у прошлости. 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поставља питања о социологији и употребом различитих извора информација долази до одговора на постављена питања; • рјешава проблеме;

5. Промјене и развој друштва-глобализација

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • наведе и објасни социолошке теорије друштвених промјена; • објасни појам друштвеног развоја; • дефинише појам глобализације 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • класификује промјене по врстама; • препознаје стратешку важност информација за развој друштва; • анализира тврдњу да је глобализација „нови идеолошки мит“. 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • повезује знање од једноставнијих појмова и процеса ка сложенијим; • користи знања из друштвених наука за разумијевање социологије;

6. Култура и друштво

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: <ul style="list-style-type: none"> • дефинише појам културе; • опише значај језика за развој људске цивилизације; • објасни појам умјетности; • наброји врсте умјетности 	Ученик ће бити способан да: <ul style="list-style-type: none"> • процјењује значај културе за стварање идентитета друштва; • разликује умјетност од кича и шунда. 	Ученик ће бити способан да: <ul style="list-style-type: none"> • испољава способност самосталног • рјешавања проблема и самосталност у раду; • развија критичко мишљење.

7. Религија

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: <ul style="list-style-type: none"> • опише појам и настанак религије; • објасни улогу религије у развоју друштва и друштвених одоса; • дефинише појам магије; • дефинише појам мита; • објасни појам науке и узрок њеног настанка. 	Ученик ће бити способан да: <ul style="list-style-type: none"> • разликује појам религије од појма секте; • разликује религију од магије; • класификује митове; • разликује науку од других облика спознаје. 	Ученик ће бити способан да: <ul style="list-style-type: none"> • поставља питања о религији и духовности • и употребом рзличитих извора информација долази до одговора

8. Етика као филозофска дисциплина

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • објасни појам и предмет филозофије • препозна изворе филозофског мишљења • наведе и образложи предмет бављења значајнијих филозофских дисциплина; • етимолошки одреди поријекло и значење ријечи морал и етика; • дефинише предмет бављења етике • објасни подјелу етике кроз појмове еудајмоније, • хедонизма, утилитаризма аутономне, хетерономне, • деонтолошке, нормативне, дескриптивне, метатике и примијењене етике • уочи разлику између етике и других наука које се баве људским дјеловањем; • објасни појмове морала, савјести, добра и зла, слободе, врлине; • објасни појмове моралних норми, моралних вриједности, моралног карактера и моралног суђења; • одреде појам моралне дилеме и контроверзе; • дефинише појам методе; • објасни дијалектичку методу; • објасни картазијанску методу; 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • анализира кроз сличности и разлике однос филозофије, митологије, религије, науке и умјетности; • утврди однос етике према другим филозофским и научним областима; • дискутује о важности етике као практичне филозофске дисциплине • дискутује о проблему слободне воље; • изнесе ставове о моралној аутономији и хетерономији, детерминизму и индетерминизму; • образложи појмове моралне заслуге и моралне санкције • примјерима илуструје различите врсте моралних одлука; • образложи зашто изучавати етику, односно због чега дјеловати морално; • уоче шта сачињава валидан аргумент етичког мишљења. 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • развије смисао за самостални рад и сарадњу са другима • покаже комуникативност и толеранцију; • покаже креативност;

9. Историја етике

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изложи периодизацију филозофије и етике као филозофске дисциплине; • опише етичка схватања предсократоваца • објасни етичка гледишта софиста, Сократа и сократских школа; • разумије основна начела хришћанске етике; • опише дух модерног доба и нови систем вриједности који се успоставља са хуманизмом и ренесансом; • наведе и образложи етичка схватања рационалиста и емпириста; • објасни Кантову етику моралне аутономије • објасни Фихтеово схватање слободе човјека • објасни Шопенхауерово схватање морала; • разликује појмове морализма, аморализма и иморализма; • образложи Ничеов захтјев за превредновањем свих вриједности; • наведе и објасни етичка схватања егзистенцијалиста 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • анализира Платонова и Аристотелова етичка схватања; • дискутује о етичким позицијама стоика и епикурејаца; • тумачи хришћански захтјев љубави према непријатељу; • упореди аргументацију религијске етике коју Платон излаже у Еутифрону са хришћанском етиком критички процијени макијавелизам; • формира свој ставо емпиризму и рационализму; • дискутује о проблему теодикеје; • анализира Кантов категорички императив; • формира сопствени став о Шопенхауеровој и Ничевој етици; • анализира Марксово виђење проблема отуђења; • дискутује о постмодерни и мјесту етике у XXI вијеку 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изгради став према важним темама; • развије тачност, одговорност, самосталност, радозналост, уредност, истрајност у остваривању циљева; • развије самопоуздање, флексибилност и отвореност за нове идеје и информације;

10. Примијењена етика

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • препозна моралну контроверзу двије дијаметрално супротне позиције абортуса („за живот“ vs „за избор“); • дефинише појам еутаназије и наведе различите врсте еутаназије (добровољна, недобровољна, пасивна и активна); • образложи хоспици и палијативну његу као савремену алтернативе еутаназији; • дефинише термине биоинжењеринг и еугеника; • разумије савремене еколошке изазове загађења ваздуха, климатске промјене, очување флоре и фауне; • појасне разлику између антропоцентричног и биоцентричног приступа еколошким проблемима; • наведу различите врсте зависности и степене зависности; • препозна сигнале зависности код себе и код других: • објасни појам промискуитета; • образложе појам сексуалног узнемиравања; • препозна аморалност сексуалне перверзије - разликује појмове професије, занимања и позива; • објасни појмове мито и корупција; • објасне појам колегијалности. 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изграде и аргументовано одбране властити став по питању абортуса и еутаназије; • уочи сличности али и разлике између генске терапије и генетског побољшања; • образложи основне разлоге аморалности клонирања човјека; • тумачи позитивну наду и негативне опасности које нуди ГМО (генетски модификована исхрана); • интерпретирају Сингерову идеју ослобођења животиња; • укажу на нашу одговорност према будућим генерацијама и промовишу основну норму еколошке етике: чувај живот! • спозна здравље као вриједност и уочи моралну потребу његовог очувања; • образложи проблем зависности као губитка слободе и достојанства личности; • одбрани етичку норму избјегавања као најбољег начина борбе против зависности; • разумије комплексност хумане сексуалности; • изграде и одбране властиту позицију о сексуалној етици; • препозна значај професионалне одговорности и професионалног угледа • препознају значај моралног кодекса професије за 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поставља питања и употребом различитих извора информација долази до одговора на постављена питања; • рјешава проблеме; • повезује знање од једноставнијих појмова и процеса ка сложенијим

	<p>практично морално дјеловање на радном мјесту;</p> <ul style="list-style-type: none"> • наведу позитивне колегијалне особине, дају конкретан примјер; • наведу негативне колегијалне особине, дају конкретан примјер. 	
--	---	--

11. Морални аспекти здравственог позива

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • опишу садржај Хипократове заклетве • објасни принципе комуникације здравствени радник-болесник: • објасни појам медицинске тајне и права пацијанта на приватност • дефинише морални проблем мита и корупције у здравству; • објасни појам јатрогеније; • објасни какав треба да буде етички однос здравственог радника према другом здравственом раднику и немедицинском персоналу; • опише моралне обавезе здравственог радника према друштвеној заједници; • опише садржај Хелсиншке декларације 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • анализирају женевску ревизију Хипократове заклетве; • анализирају текст Интернационалног кодекса медицинске етике; • образложи етички став према хирушком болеснику; • образложи етички став према болесном дјетету; • образложи етички став према болеснику обољелом од заразне болести; • образложи етички став према болесницима у гинекологији и акушерству; • образложи етички став здравственог радника према болесницима у онкологији и према умирућем болеснику; • анализира етичке проблеме у психијатрији; • анализира етичке проблеме у раду са геријатријским болесницима; • анализира став здравственог радника према хендикепираном болеснику; • анализира етички став здравственог радника 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • користи знања из других области за разумијевање етичких проблема; • испољи способност самосталног рјешавања проблема и самосталност у раду; • испољи позитиван однос према етичким нормама и вриједностима

	према породици болесника: • анализира етичке проблеме у стоматологији; • анализира етичке проблеми у фармацеутској дјелатности; • аргументује свој став о проблему вјештачке оплодње; • аргументује свој став у вези са трансплантацијом и донирањем органа	
--	---	--

12. Слободна тема

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: - Према избору наставника и ученика	Ученик ће бити способан да: Критички обрађује теме као што су: • ментално здравље ; • човјек у односима и сукобима; • самоспознаја и интеграција; • проблем смртне казне; • проблем суицида; • етика и интернет, говор мржње; • етика и умјетност ; • етика и политика итд.	Ученик ће бити способан да: • развија критичко мишљење

ДИДАКТИЧКА УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ - СМЈЕРНИЦЕ ЗА НАСТАВНИКЕ

На сваком наставном часу неопходно је истаћи повезаност претходно обрађеног са новим наставним садржајем. У раду на часу користити разговор, шематски приказ, уџбеник.

За дефинисање кључних појмова, примјењивати рад у групама, рад у пару (интерактивно), рад на тексту, разговор на тему, задатак за групу, презентације.

Употребом различитих облика и метода рада развијати код ученика способност логичког мишљења и закључивања, способност разликовања битног од небитног, способност анализе и синтезе, радозналост, прецизност, одговорност и интересовање за друштвену науку.

На часу је потребно комбиновати различите методе и облике рада. Због тога наставници треба да владају репертоаром различитих наставних метода. Потребно је редуковати традиционално и фронтално излагање наставника.

Акцент ставити на интерактивну наставу и развијање критичког мишљења ученика кроз индивидуални рад, тимски и групни рад: кооперативно учење кроз интеракцију, учење према моделу, активно искуствено учење, рјешавање проблема.

Три су основна елемента критичког мишљења:

- размишљање (концептуализација, анализа-синтеза, евалуација),
- размјена (комуникација, опсервација других погледа, преиспитивање и упоређивање),
- презентација (изградња и аргументована одбрана властитог става, самопоуздање и свијест о вриједности властитих идеја, мотив за дјеловање).

Критичко мишљење у настави развија се путем ЕРР стратегије (евокација, разумијевање, рефлексација) користећи различите методе и технике попут:

- скандалон,
- проблематизација,
- актуализација;
- усмено излагање са коришћењем табле, по могућности електронске презентације,
- разговор (катехетички, мајеутички, хеуристички) остварен на различите начине (олуја идеја, групном дискусијом, учеником звијездом),
- сњежна грудва, слагалица, вртешка,
- рад на изворном тексту;
- студија (анализа) случаја;
- дебата;
- развојни разговор (питање – одговор – констатација)
- метода писаног рада;
- квиз знања и групно креирање мапе ума.

Наставу учинити занимљивом коришћењем актуелних примјера моралних дилема из свакодневног живота заједнице (дневна штампа, телевизија, филм).

Из истог разлога избјегавати на часу диктирање – потребне материјале доставити ученицима одштампане

Због природе предмета, при упознавању ученика с новим садржајем, наставник не би смио упасти у замку да излаже и намеће своју етичку позицију ученицима. Сваком моралном проблему и етичком правцу треба прићи подједнако објективно и критички. Разлике моралних погледа треба подстицати а не сузбијати.

На ученику је да слободно искористи те информације и самостално примјењујући етичку аргументацију формира властити морални суд. Од изузетне је важности показати ученицима да су питања и садржаји којим се етика бави, иако понекад потиче из далеке прошлости, потпуно смислени и крајње

корисни у рјешавању проблема савременог човјека. Програмом је предвиђена и слободна тема, што даје могућност наставницима да у договору са ученицима бирају садржај којим ће се бавити, самим тим да креирају исходе учења којим ће тежити. Овим ученици постају равноправни партнери у креирању програма.

Наставнику се оставља слободан простора за обрађивање тема од личног интересовања. То може бити:

- Један свијет – много проблема, један човјек – хиљаде искушења (насиље, глад, равнодушност, отуђеност људи).
- Људска егзистенција и изазови одрастања (контрола емоција, нагона, моралне вриједности и норме, осјећај дужности и повезаности, слобода насупрот самовољи, потреба за самокритиком, самовредновањем и вредновањем туђег дјела и рада).
- Развијање позитивног става према позиву, пријатељству, животу, уласку у непознато, љубави, одговорности према себи и другима.
- Процјена позиције ауторитета и моћи.
- Радионички рад, интеракција, одлазак у различита удружења и установе (старачке домове, дјечија удружења, хуманитарне организације) како би се развила емпатија.
- Дискусија о егоизму и његовим границама, изворима, степенима заступљености.
- Разматрање баланса сукоба и сарадње, заступљеност егоизма, алтруизма, прагматичност одлука итд.

ОЦЈЕЊИВАЊЕ

Оцјењивање се врши у складу са Законом о средњем образовању и васпитању и Правилником о оцјењивању ученика у настави и полагању испита у средњој школи.

ИНТЕГРАЦИЈА

Историја, Српски језик, Демократија и људска права, Социологија, Медицинска психологија, Здравствена нега.

ИЗВОРИ

1. Уџбеник одобрен од стране Министарства просвјете и културе Републике Српске
2. Друга стручна литература и приручници
3. Интернет